

di'nin kaleme aldığı, *Mecelle* heyeti tarafından onaylanıp padişahın tasdikıyla yürürlüğe konulan senedât-ı şer'iyyenin tanzimine dair tâlimate ilâve edilen fıkralar yer almaktadır. Eser Hukuk Mektebi'nde ders kitabı olarak okutulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, Sicil Dosyaları, nr. 906; *Sicill-i Osmânî*, III, 604; *Osmanlı Müellifleri*, I, 387; Ali Haydar, *Tertibü's-sunûfi ahkâmî'l-vukûf*, İstanbul 1340, s. 3-4; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 802; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'elîfin*, VII, 283; Ebû'lulâ Mardin, *Huzur Dersleri* (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 841-845; a.mlf., *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmed Cevdet Paşa*, Ankara 1996, s. 8-10, 165-166, 178, 240; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Uleması*, İstanbul 1996, IV, 219-220; Ali Himmet Berkî, "İslâm'da Vakıf, Sahih ve Gayr-ı Sahih Nev'ileri I", *AÜİFD*, VI/1-4 (1957), s. 19-26; Şevket Topal, "Karinâbâdi Ömer Hilmi Efendi (1845-1889)", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, VI, Konya 2005, s. 69-76.

TAHSİN ÖZCAN

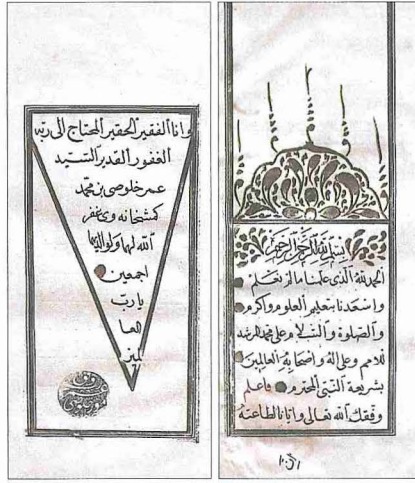
ÖMER HULÛSİ EFENDİ

(ö. 1875)

Mecelle Cemiyeti reisi,
fakih, müderris.

Gümüşhaneli olup Gerdankıran lakabıyla anılır. Talebelerinden Ya'küb Âsım b. Mahmud Kastamonî'ye verdiği *İcâzetnâme*'de (İÜ Ktp., AY, nr. 1417) babasının adının Mehmed olduğu, kendisinin de Ahmed b. İbrâhim Kütahyavî'den icâzet aldığı kaydedilmektedir. Ömer Hulûsî Efendi 1846 yılı sonlarında Bahriye müftülüğüne, 1854'te Yenişehir Fener kadılığına tayin edildi. Kasım 1856'da Edirne mollası oldu. Bir yıl sonra Mekke-i Mükerrreme pâyesi, 1863'te İstanbul pâyesi aldı. Bu arada çeşitli medreselerde ders verdi ve dârülhadis müderrisliğine kadar yükseldi. Bazı müellifler tarafından İstanbul kadısı olduğuna dair verilen bilgi yanlış olup İstanbul'da fiilen kadılık yapmamıştır (Lutfî, X, 115). Daha sonra Anadolu ve Rumeli kazaskerliği pâyelerini alan Ömer Hulûsî Efendi, Meclis-i Tedkikât-ı Şer'iyye âzalığına tayin edildi; *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*'nin hazırlanmasında komisyoner çalışmalarına katılarak çeşitli görevlerde bulundu.

Ahmed Cevdet Paşa'nın Adliye nâzırlığı ve Mecelle Cemiyeti reisliğinden uzaklaştırılmasından sonra (Nisan 1870) faaliyetlerini Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye Dairesi'nde yürüten Mecelle Cemiyeti, Bâb-ı Fetvâ'ya nakledilerek reisliğine o sırada Meclis-i Tedkikât-ı Şer'iyye âzası olan Ömer Hulûsî Efendi getirildi; bir yıl kadar süren bu görevi sırasında *Mecelle*'nin 5-8. kitapla-

Ömer Hulûsî Efendi'nin *İcâzetnâme*'sinin ilk ve son sayfaları (İÜ Ktp., AY, nr. 1417)

rının hazırlanmasında bulundu. 25 Ağustos 1871'de Ahmed Cevdet Paşa tekrar Mecelle Cemiyeti reisliğine getirilince bir yıl daha *Mecelle* çalışmalarına katıldı ve ardından Mecelle Cemiyeti'nden ayrıldı. Ömer Hulûsî Efendi'nin reisliği zamanında önceden hazırlanmış olan "Kitâbü'r-Rehn" *Mecelle*'nin beşinci kitabı olarak yayımlandı, daha sonra da altıncı kitap olarak kendi döneminde hazırlanan "Kitâbü'l-Vedîa" basıldı. Ancak bu kitap, öncekilerle uygunluk içinde bulunmadığı ve basit bir tarzda kaleme alındığı yolundaki eleştiriler üzerine toplatıldı. Bunun yerine altıncı kitap olarak Ahmed Cevdet Paşa'nın zamanında hazırlanan ve "Kitâbü'l-Vedîa"yı da içine alan "Kitâbü'l-Ermânât" kabul edildi. Altıncı kitapla ilgili problemden söz ederken Ahmed Cevdet Paşa, Ömer Hulûsî Efendi ile heyette görev yapan diğer üyeleri fıkıh bilmemeleri ve pratik hayattan uzak kalmaları sebebiyle yetersiz olmakla eleştirir (*Tezâkir*, IV, 96-97). Mecelle Cemiyeti'nden ayrıldıktan sonra bir müddet dersiâmlık yapan Ömer Hulûsî Efendi 7 Eylül 1875'te vefat etti, mezarı Kâşgarî Türbesi civarındadır. Oğlu Mustafa Reşid Efendi müderrislik ve Yenişehir kadılığı yapmıştır.

Âlim ve fazilet sahibi bir kişi olduğu söylenen Ömer Hulûsî Efendi 1835-1848 yılları arasında huzur dersleri muhataplığı, 1841-1844 ve 1846 yıllarında vekâleten mukarrirlik ve 1849-1853 yılları arasında mukarrirlik yapmıştır. Yenişehir Fener kadılığına tayini sebebiyle huzur derslerine katılmamışsa da âdet olmamakla birlik-

te derslerde bulunmuş gibi muamele gö-rerek çeşitli hediyelerle taltif edilmiştir. Şehzade hocalığı da yapan Ömer Hulûsî Efendi, II. Abdülhamid ile V. Murad'ın Türkçe hocası olmuştur. Yetiştirdiği öğrencileri arasında Beypazarlı İbrâhim Burhânedin Efendi gibi âlimler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer Hulûsî Gümüşhânevi, *İcâzetnâme*, İÜ Ktp., AY, nr. 1417; Cevdet, *Tezâkir*, IV, 96-97; a.mlf., *Ma'rûzât*, s. 205-206; Lutfî, *Târih*, IX, 106, 144; X, 115; *Sicill-i Osmânî*, III, 603; Ebû'lulâ Mardin, *Huzur Dersleri*, İstanbul 1951, I, 302-303, 306-307, 310, 314, 324, 327, 331, 334, 357; a.e. (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 150; a.mlf., *Medenî Hukuk Cephesinden Ahmed Cevdet Paşa*, Ankara 1996, s. 163; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 265, 285; Osman Öztürk, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, İstanbul 1973, s. 29-30; Hayreddin Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1974, s. 198; Ali Himmet Berkî, *Açıklamalı Mecelle*, İstanbul 1979, s. X; Necmettin Tozlu, "Seçkin Âlim ve Büyük Yetiştiricilerden Gümüşhaneli Gerdan-Kıran Ömer Hulusi Efendi", *Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu: 13-17 Haziran 1990* (haz. Nasuhi Ünal Karaarslan), Ankara 1991, s. 579-595.

TAHSİN ÖZCAN

ÖMER HULÛSİ EFENDİ, Dağistanlı (1858-1920 [?])

Osmanlı şeyhülislâmı.

Dağistan'da doğdu. Dağistan Lezgi ulemâsından Mehmed Ali Efendi'nin oğludur. İlk dinî bilgileri memleketinde aldık-tan sonra İstanbul'a gitti. Fâtiht dersâmlarından Meclis-i A'yân üyesi Manastırlı İsmâil Hakkî Efendi'nin yanında derslere devam ederek icâzet aldı. 17 Mayıs 1887'de Bursa'daki Dârümuallimîn'den mezun oldu. 8 Eylül 1887'de Kirmasti Rüşdiyesi ikinci muallimliğine tayin edildiyse de 19 Kasım 1888'de muallimlikten ayrıldı. Mekteb-i Nüvvâb'a girip Mayıs 1892'de üçüncü sınıf niyâbet tezkeresi aldı. 17 Şubat 1894'te Gümüşhane livâsı niyâbetine tayin edildi ve 26 Ocak 1896'da süresini tamamlayınca da buraya görevde kaldı. 14 Nisan 1896'da Genç livâsı niyâbetine getirildi ve Kasım 1898'de buradan ayrıldı. 26 Eylül 1900'de Kerkük livâsı niyâbetine gönderildi, oradan Basra livâsı merkez niyâbetine nakledildi (15 Eylül 1901) ve Şubat 1904'e kadar burada kaldı. 11 Eylül 1904'te Siirt livâsı nâibi olduysa da 20 Ekim 1905'te görevinden ayrıldı. Temmuz 1906'da Musul vilâyeti merkez niyâbetine tayin edildi.

Taşradaki görevlerinin ardından 21 Eylül 1909 tarihinden itibaren Meclis-i Ted-